

פסחים לא

משה שווערד

1. תוספות כתובות דף צב/א

אי פיקח איךד מגבי להו ניהלייהו וכו' - מכאן יש להוכיח דאע"ג דאמר' לעיל בפרק הכותב (דף פו.) דדינו דבעל חוב בזווי היכא דאית ליה זווי מ"מ אם הפסיד הלוח בכך לא יתן לו זווי כגון הכא דמצי מגבי להו קרקע ואינו עושה שלא כדין:

2. רמב"ם יד החזקה - הלכות חמץ ומצה פרק ד

(ה) ישראל שהרהין חמצו אצל הגוי אם אמר לו אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני קנה מעכשיו חמץ זה הרי זה ברשות הגוי ואותו החמץ מותר לאחר הפסח והוא שיהיה אותו זמן שקבע לו קודם הפסח ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו החמץ כאילו הוא פקדון אצל הגוי ואסור בהנייה לאחר הפסח.

• [השגת הראב"ד - ואותו החמץ מותר לאחר הפסח והוא שיהיה זמן שקבע לו קודם הפסח א"א דבר זה לא נהיר ולא צהיר אלא אפילו לא הגיע זמנו עד לאחר הפסח אינו עובר עליו ואם הגיע זמנו קודם הפסח אפ"ל לא אמר מעכשיו קנאו שאין דין אסמכתא לגוי]:

3. שו"ע אורח חיים - סימן תמא

(א) א"י שהלוח ישראל על חמצו ומשכנו בידו, ואמר ליה: מעכשיו יהא שלך אם לא אפרע לך לזמן פלוני, והגיע הזמן ולא פרעו, מותר אפילו לא הגיע הזמן שקבע עד אחר הפסח; דמשהגיע הזמן ולא פרעו, נקנה לו למפרע והו"ל חמצו של א"י:

(ב) ישראל שהלוח לא"י על חמצו, אם משכנו בידו ואמר ליה: מעכשיו, והגיע הזמן אפילו אחר הפסח ולא פרעו, אפילו אין אחריותו עליו אסור, משום דקני ליה למפרע. אבל אם לא אמר ליה: מעכשיו, ואין אחריותו עליו, מותר:

4. חדושי הר"ן על פסחים דף לא ע/ב

מנין לבעל חוב שקונה משכון. פירש"י ז"ל לענין חיוב אונסין, אבל בפרק השוכר את האומנין משמע דלא קני ליה אלא למהוי עליה שומר שכר וכתבתי שם בס"ד:

5. שפתי כהן על חושן משפט - סימן עב

(ט) בין שמשכנו בשעת הלואתו כו'. אזיל לטעמיה שכתב בב"י דכל הפוסקים סוברים דאף שלא בשעת הלואתו לא הוי אלא שומר שכר לבד מרש"י שסובר שחייב באונסים אבל לפעד"נ עיקר בש"ס כרש"י וגם דעת הרבה גדולי הפוסקים הוא כן וכמו שאבאר ולפי שהתוס' והרבה גדולים חלקו על רש"י מוכרח אני להאריך ואף שאינני כדאי להכניס ראשי בין ההרים גדולים מ"מ הלא התורה מונח בקרן זוית וראיות ברורות יתנו עדיהן ויצדקו. חזא דלישנא דאמרינן בכמה דוכתי בש"ס וכדרכי יצחק דאמר ר' יצחק ב"ח קונה משכון משמע שקונה המשכון ויש לו בו קנין גמור ואי לא הוי אלא ש"ש לא שייך ביה לומר שקונה המשכון ועוד קשה לי דהא ר' יצחק יליף לה דב"ח קונה משכון מדאמר רחמנא ולך תהיה צדקה אם אינו קונה משכון צדקה מנין ואם איתא דר' יצחק לא קאמר אלא לענין דהוי ש"ש א"כ עדיין יש ללוח זכייה בגופו של משכון א"כ הדרא קושיא לדוכתא צדקה מניין שהרי הוא של לוח ואין המלוה אלא שומר עליו וכי שומר שיחזיר הפקדון לבעליו צדקה יהיה לו ומה צדקה שייך בזה...

6. רבינו דוד

[הא דאמר ליה מעכשיו הא דלא אמר ליה מעכשיו] 1. יש ספרים שכתו בתו: ה(ו)א דאמי ליה קני מעכשיו הא דלא אמר ליה קני מעכשיו. וכן הוא 22 עיקר הפי', דמעכשיו לא מהני בהאי דינא אלא כדאמי ליה קני מעכשיו שהוא כמכרו לו על תנאי 23. אבל אם שעבד אותו מעכשיו אין אותו השעבוד מועיל כלום שיקנה אותו הגוי, שהרי אף אם לא אמר לו מעכשיו השעבוד חל הוא משעת ההלואה, ואין הפירוש שהוא מפורש בו מעכשיו מועיל בו לקנין אלא לשעבוד, והרי זה כמי ששעבד נכסיו לישראל בלא הרהגה ואמי מעכשיו דודאי לרבא לא אמרינן למפרע הוא [גובה] אלא כמי שלא אמר לו מעכשיו, שאין אמרו מעכשיו מועיל כלום לא לענין קניה ולא לענין שעבוד שבלא מעכשיו נמי השעבוד הוא חל בשעת ההלואה. [אבל כשהרהינו אצלו ואמר לו קנה מעכשיו מיד הוא] 1 מעמידו ברשות הגוי, דנהי נמי דגוי לא קנה משכון אבל אפשר למכור לו על תנאי וזו (מכריה) [מכירה] על תנאי היא 24. ואף בספרים שאין [כתוב בתו קני מעכשיו מסתמא] 1 כך הוא פירוש, דכל

7. תוי"ט על מסכת פסחים פרק ב משנה ג

רשב"ג וכו' - כתב הרמב"ם לא בא לחלוק אבל ביאר דין המפולת איד הוא ע"כ. ואע"ג דתנן בלישנא דפליג אשכחן טובא כה"ג וכתבתים במ"ו פ"ג דבכורים. וגם מכאן ראיה למ"ש במשנה ז' פ"ה דעירובין בענין כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו וכו' דלא קי"ל כההוא כללא. דאי כללא הוא למה לו להרמב"ם לכתוב שאינו חולק. הא אפילו יחלוק הלכה כמותו:

8. חדושי הר"ן על פסחים דף לא ע/ב

אמר רב חסדא צריך שיבטל בלבו. פי' מדרבנן דאילו מדאורייתא כיון שנפלה עליו מפולת אינו עובר עליו, והכי תניא במכילתא יצא חמצו של נכרי שהוא ברשותו של ישראל וחמץ שנפלה עליו מפולת אע"פ שהוא ברשותו של ישראל אבל אינו יכול לבערו:

9. גמרא בירור הלכה

ציון ד.ה. חמץ שנפלה עליו מפולת, ונמצא עליו עפר שלוש טפחים או יותר, הרי הוא כמבוער, וצריך לבטל בלבו אם עדיין לא נכנסה שעה שישית.

(רטביש חנוך ומצה ג, יא)

כותל שנשתמש בו חמץ בחורין, ונפל ונעשה גל, אפילו אינו גובה שלוש טפחים כדי חפישת הכלב, אין צריך לבודק תחתיו, כיון שיש בו סכנת עקרב שמצויים בגלים, חיישינן שמא אחר שישלים בדיקתו, שאינו עוסק במצה, חפש אחר מחט שנאבד לו, ויבוא לידי סכנה. והגי מילי בסתם, אבל בידוע שיש תחתיו חמץ, אם אין עליו גובה שלוש טפחים, צריך להוציאו משם במרא חצינא בענין שאין בו סכנה. ואם יש עליו גובה שלוש טפחים, מבטלו בלבו דיו.

(אריה תלג, ח)

חמץ שנפלה עליו מפולת

א. טעם הביטול. רש"י מסביר את טעמו של רב חסדא, שצריך לבטל את החמץ, מפני החשש שמא יסקח את הגל במועד ונמצא עובר עליו.

הר"ד בפסקיו, כותב את הטעם הזה, ומסביר במפורש שהחשש הוא שמא יעבור על החמץ בבל יראה, וכן היא שיטתו של בעל המכתם.

ועומת זאת, שיטת רבינו פרץ בתוספותיו היא שהביטול נועד כדי שלא יבוא לידי פיקוח הנל ולא כילת החמץ בפסח.

ומאידך, כסמ"ק (מצוה צח) כתוב שבטול זה הוא כדי שלא יעבור על בל יטמין, וגם המאירי מביא טעם זה כטעם נוסף לטעמו של רש"י.

הב"ב מבאר כי לדעת רש"י, חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער מדאורייתא, וחובת ביטולו היא רק מדרבנן, מפני החשש שמא יסקח את הגל. אך לדעת הסמ"ק, חובת הביטול היא מדאורייתא, כדי שלא יעבור על בל יטמין.

ב. פסק ההלכה. הרמב"ם מנסח את ההלכה כלשון סוגיא ומוסיף שהביטול צריך להיות קודם לשעה הששית.

המחבר בשו"ע פוסק כרב חסדא, שאם יש על החמץ מפולת בגובה שלוש טפחים, מבטלו בלבו. אבל מוסיף, שאם אין עליו גובה של שלוש טפחים, צריך להוציאו משם במרא חצינא באופן שאין שם סכנת עקרב.

יסוד הדברים הוא מן הסוגיא דלעיל (ח, א) וכדברי התוד"ה הכא (שם) שבחמץ ידוע הסריחו חכמים לבער את החמץ באופן שאין בו סכנת עקרב. אבל אם אין החמץ ידוע, אינו חייב לבערו משום סכנת עקרב.

(הענין שיטת הרמב"ם, בנושא זה, עיין לעיל בבירור הלכה דף ח, א ציון ט).

פסקי הרמב"ם והשו"ע, אין הכרע אם חובת הביטול היא מדאורייתא או מדרבנן, אכן, הב"ח כותב דכל היכא דצריך לבטלו דאורייתא או לא בטלו הוא אחר זמן איסורו, צריך לפקח הגל ולהוציאו משם ולבערו. אבל אם אין צריך לבטלו אלא מדרבנן, חמץ הביטול כבר עבר, אין עליו שום חוב מעתה וכן ראוי להורות.